

Min Bardoms Bakker.

Erindringer

*Journalist Jørgen Larsen
født 16/12 1925 i
"Skovsmose"*

Jeg har i disse erindringer fæstnet mig en del ved bål og brand, bålene, som vi tidligt og silde havde flammende i vore landskabelige omgivelser, og brandene, der lagde gårde og huse i ruiner, og som fik os til at glemme alt andet for at komme frem til åstedet. Meget af den nysgerrighed og psykologi, der vel lå til grund for min journalistiske udfoldelse i dage, der kom, kan altså spores i min barnlige tilværelse. Men der var også andet forbundet med det, jeg husker fra de svundne dage. Noget, som jeg voksede fra, og noget, der stedse har fulgt mig.

Med en lettere gysen i sindet tænker jeg tilbage på tredivernes begyndelse, da japanerne startede deres felttog på det asiatiske fastland. Jeg havde endnu i den alder ingen situationsfornemmelse i relation til afstande. Da de i 1931 i mit hjem talte meget om gaskrig, luftangreb og japansk aggression mod bl.a. kineserne tog jeg det meget nær. Jeg blev skrækkeligt bange. De voksne tænkte jo ikke på, at jeg i den alder var en opmærksom lytter. Men det var jeg. I tre-fire dage havde jeg ingen ro i sindet, og jeg gik og kiggede efter, om der var flyvemaskiner på vej. Jeg sov heller ikke godt. Jeg kan bl.a. huske, at far var nede i Store Skovsmose for at hjælpe med at tærsk. Petroleumsmotoren var med. Den trak gårdens tærskværk i stedet for deres egen vindmotor, der havde en tilbøjelighed til at stå stille, når det ikke blæste. Gården lå nede i noget af en dal, hvor vinden ikke ramte så hårdt. Noget andet i sin tid, da vi havde vindrose. Den lå lige i vindfronten og truede til tider med at løbe løbsk og styrte ned. Derfor blev den vel også fjernet hurtigere, end det var tilfældet med andre vindmotorer på egnen. Men jeg husker altså den dag nede i Store Skovsmose, da vor petroleumsmotor roterede lystigt. Jeg gik uden for laden, men turde ikke rigtigt fjerne mig, for jeg var hele tiden ramt af dette fjernøstlige krigsmareridt, som jeg som fem-seks årig ikke kunne få ind i det rette perspektiv. Og så ville jeg blive ved laden i nærheden af far. Først et par dage senere fik jeg talt ud med mor om min krigsfrygt. Og hun fratog mig på et øjeblik enhver angst, da hun fortalte, at det, der foregik i Østen, var på kæmpeafstand af os, og at det behøvede jeg slet ikke at spekulere på. Jeg husker den lettelse, der bredte sig i mit indre. Og også, at jeg sov usigeligt godt den efterfølgende aften og nat. Jeg husker også, at jeg var lidt bange for at sove på loftet, da englænderne næsten ti år senere bombede Ålborg-området. I nogle dage sov jeg på en sofa nede i stuen i nærheden af mine forældres soveværelse. Denne angst voksede jeg fra. Senere under relativt nære krigsoplevelser var ikke frygt, men spænding og opstemthed, der styrede mit sind. Jeg kan f. eks. huske den dag på Dybbøl Banke i 1944, da mindst 400 amerikanske bombemaskiner fløj hen over os på vej til mål i Tyskland. De sølvglinsende maskiner af B-17-typen højt oppe i den blå sommerhimmel fik mig ikke til at være frygt, men fyldte mig med begejstring. Og det skønt de tyske antiluftskyts-batterier tordnede ovre fra skrænterne ved Kollund. Jeg var den dag med gamle Andreas Nielsen fra Halvorsminde på cykeltur fra Rønshoved Højskole til Dybbøl. Vi var sønderjyske tilbedere af ædel format, og vi stod ret hver gang, vi passerede en dansk krigergrav. Da bombemaskinerne fløj over os var jeg lige i nærheden af resterne af Skanse IV. Og jeg tænkte på, at jeg måske på denne dag ligesom vore soldater i Dybbøl-belejringstiden i vinteren 1864 måtte søge skjul mellem de sprængte murrester fra nævnte skanse. Noget af et perspektiv. Men min krigsfrygt fra fortiden var væk. Jeg følte mig også altid vel tilpas, når jeg sad i et beskyttelsesrum under krigen og hørte RAF-flyene drøne tæt hen over Hjørring, enten på vej til at udlægge miner i Kattegat, recognocere de tyske flådebevægelser eller med den opgave at forsyne vore modstandsfolk med våben. En af modtage-pladserne lå ikke så langt væk. Det var en begejstringens tid. Og jeg nød den. Et frygtkompleks som det, jeg havde i de helt unge år, var en saga blott. Jeg kan endnu se for mig de vævre Thunderbolt- og Mustang-jagere, der kredsede op og ned for at beskytte B-17-flyene over Dybbøl hin smukke augustdag i 44.

Besættelse og krig skabte altså ny holdning. Jeg blev mere modig i den kalkulerede handling. Fra barndommens dage var jeg, når det angik leg, dog som oftest dristig, ofte dumdristig. Eksempelvis, når jeg kravlede op og stod i det store hjul øverst i Aksel Madsens vindmotor. Og Tarzan-legen var ikke uden faremomenter, når jeg hoppede fra et træ og ud til et reb, der skulle bringe mig frem til næste træ i vor allé mod vest. Dog generelt set opererede jeg altid med det, der kan kaldes den kalkulerede risiko. Men der var andre følelser med i det, der her er blevet berettet. Vi var i grunden ganske rare, når det hele gøres op fra barndoms-dagene. Vi slog ikke på dyr, vi forkælede vore heste og hunde og ærede og agtede vore forældre og familiemedlemmer, ikke mindst bedstemor Josefine, som var en autoritet i familieskabet. Fra barndom og ungdom kan jeg, når vi blev lidt ekstraordinære, huske mors formaning : -Det vil Josefine ikke bryde sig om. Og så blev det ikke gennemført. Eller i hvert tilfælde modereret. Det gjaldt også, da jeg traf min kone, Vera. Vi blev meget hurtigt gift. Vi kunne anstændigvis ikke leve sammen i nogle værelser på Dyrehavevej i Kolding uden at være gift. Sådan var der så meget. Og Josefine stod i realiteten bag mange af disse holdninger. Og hendes synspunkter var gode. Vi kunne godt i dag bruge nogle af dem.

Følelser er mangeartede. Vi viste dem ikke så meget i Skovsmose. Og der var måske ikke megen grund til at lade dem komme frem. Det gik jo faktisk godt, syntes vi. Og det mener jeg stadig. På den baggrund kan jeg endnu i dag huske, når mor gråd. Det skete så sjældent. Det indtraf den dag, da vore næsten-naboers ganske unge datter døde af difteritis engang i trediverne, det skete den dag i 1940, da vi fik meddelelse om kusine Toves druknedød i havet ved Uggerby. Og mor brød sammen i gråd, da vor brødkusk, en købmand fra Hjørring-egnen, kom og fortalte om Arildsen-brandkatastrofen i Astrup, da seks børn en nat indebrændte. Der blev arrangeret en stor indsamling til familien, og navnene på alle giverne stod at læse i Vendsyssel Tidende. Kong Christian sendte 500 kr. Vor brødmænd kom også med margarine, og det var fra Koldinghus Margarinefabrik med et flot motiv fra slotsruinen på hver eneste pakning. Senere kom jeg som Koldingenser til at se på den skønne ruin gennem næsten 24 år, nogle af de bedste i mit liv.

En af mine venner i 50.ernes begyndelse var tilknyttet denne fabrik. Han hed Barretto, og han var søn af overborgmesteren i Lissabon. Han var sendt til Kolding for at sætte sig ind i margarine-produktion. Hans viden skulle overføres til Portugal. Det var i dr. Salazars diktaturtid. Kun den snævre kreds omkring ham fik en opgave som den, Barretto påtog sig i Kolding. Samme unge mand var en gevaldig skøn fyr, og han vadede i penge. Han har givet mig mange gode middage på legendariske Saxildhus på Banegårdspladsen i Kolding. Til gengæld kunne jeg så præsentere ham for mange af de vidunderlige KU-piger, jeg havde i "min forening". Jeg var da næstformand i Kolding KU. Pigerne hørte alle hjemme i borgerskabets top, hvor der ikke var sparet på sand skønhed, lækkert tøj og stilethæle. Samme herre var også glad, når Tove fra København kom på besøg. Hun var en søster til min ven ingeniør Børge Johansen, der var ansat hos Hansens sølvsmedje i Mazantigade. Tove var en herlig Københavnerinde, som jeg sværmede meget for i de somre. Hun blev berømt, da hun stod på Nørrebrogade under folkestrejken i 1944. De tyske kugler pøb hende om ørerne. Hun ville have besked om, hvad der egentligt skete, flyttede sig ikke, før hun vidste det. Til sin broders yderste nervøsitet. Han var ellers ikke så bange. Han hørte nemlig da til modstandsbevægelsen i det indre København. Tove var i 44 kun 17 år. En pragtpige. I dag ligger hun begravet på Vig Kirkegård i Odsherred. Jeg havde den glæde for et par år siden at kunne lægge blomster på hendes grav. Hun hviler altså i den vidunderlige landsdel, hvor jeg som ung Holbæk-journalist havde lejlighed til at færdes så meget, når jeg på cykel kørte langs Lammeffjordsdiget til Høve Strand, Nykøbing S. og Odden med Willemoes-gravmålet. Det var her "De snekker mødtes i kvæl på hav", som det står prentet på stenen på Odden kirkegård.

Det var nok et lille spring bort fra mine erindringer fra barndommens dage, men alligevel føler jeg, at denne sidevinkel burde med. Det var så naturligt at komme ind på den, da Koldinghus-margarinen dukkede op i hukommelsen. Og det er også godt med noget let og flagrende midt i omtalen af det mere seriøse, der så udpræget har været i forgrunden i det seneste afsnit. Men jeg må vende tilbage til trediverne og til synspunkter og argumenter, som udgjorde det følelsesmæssige, taktiske og strategiske fundament for min videre fremfærd. Det, der gjorde mig til et politisk menneske og i fyrreerne bragte mig ind i journalistikken. Her er det landbrugskrisen, der gav mig startskuddet. Jeg har tidligere nævnt den radikaliseringsproces, der især rakte de yngre landmænd, bl.a. min far, og jeg har været inde på hadet til Stauning og det, han stod for. Han førte kun arbejderpolitik, tænkte ikke på landmændene. Og bøndernes gamle parti, Venstre, var mere for satte landmænd, der var gældfrie på deres gårde, end for de yngre med voldsomme rente-problemer. Diskussionerne om dette gik tårnhøjt i vore stuer, og jeg blev grebet af det. Politik var lige sagen. Og har været det siden. Denne interesse førte mig i 1942 til konservatismen, som jeg har tilhørt siden da. Men for min far og onkel Christian drejede det sig om LS (Landbrugernes Sammenslutning) og det politiske parti, der sprang ud af krisen, nemlig Det frie Folkeparti. Det begyndte i Venstre, hvor en gruppe bestående af de bedste af gårdejer-folketingsmændene dannede deres egen sektion. Og de følte hurtigt, at de ingen vegne kom med Venstre. Så brød de ud og dannede folkepartiet. Selve LS var tænkt som en fagforening for landmændene. Og den lavede mange aktioner. Bl.a. stoppede de på visse dage mælkeleverancerne. De havde vist en tanke om at blokere tilførslen til København, men det lykkedes ikke, fordi de ældre landmænd ikke ville være med. Og de radikale husmænd heller ikke. LS var i sandhed gårdejerne, proprietærerne og godsejernes organisation. Men mange var med, og der blev betalt afgifter til LS af hvert leveret svin m.v. Så der kom penge i aktionskassen. De havde også en plan om, at landbrugets fremmedvaluta-indtjening skulle gå direkte til bønderne uden om Nationalbanken. Så kunne byerhvervene kigge i vejviseren efter valuta til at købe varer for. De drog også på bondetogter. Engang gik protesttoget til Kongen på Amalienborg. LS havde sat Stauning ud af spillet. Ham ville de ikke have med at gøre. En anden gang gik bondetogtet til LS-lederen, gårdejer Knud Bach i Rønne ved Randers, og da var far og Christian med. Og det talte de derefter længe om. Resultatet af alt dette var en højspændt, politisk atmosfære i vore hjem, og det påvirkede mig voldsomt. De var nu ikke så lidt revolutionære de gode bønder fra trediverne. Men de havde god grund dertil. Jeg følte varmt for dem. Og til dagligt mærkede vi jo også, at der næsten ikke var kontanter til stede, ikke til salt til vore billige æg, der ikke kunne sælges. På samme måde som med smørret, grise- og oksekøddet m.v. Byboerne kunne købe levnedsmidler til næsten ingen penge, troede vi i hvert tilfælde. Vi glemte nok, at mellemandlerne skulle tjene pænt, og at underklassen i byerne var arbejdsløs og vel heller ikke havde meget at købe for. Det gik også så vidt, at far og Christian i protest mod Venstre afbestilte Vendsyssel Tidende og gav sig til at holde LS-avisen, Nordjysk Tidende, der iøvrigt blev redigeret af en ganske ung bladmand, Laust Jensen, som senere blev kendt over det ganske land som manden, der bragte Jyllands-Posten til tops. Mor var en trofast støtte den gang til Det frie Folkeparti, men hun var meget ked af, at vi ikke fik Vendsyssel Tidende. Det blad havde alle mærkedagene. Her kunne man følge med i fødselsdage, bryllupper, sølvbryllupper og dødsfald. Nordjysk Tidende var sprængfyldt med krise-stof, men ikke et ord om mærkedagene var at finde. Så mor var ikke rigtigt orienteret om den sag i de dage. Hun kastede sig glubende over Vendsyssel Tidendes gamle numre, når vi hver fjortende dag var på den obligate Stenshede-visit.

I de ret hektiske kriseår, jeg nu flere gange i denne beretning har omtalt, fordi de gjorde så dybt et indtryk på mig, var der to navne, der blev nævnt med næsten andagtsfuld klang i mit hjem. Det var brødrene Jens og Valdemar Thomsen, de to af de tre Venstre-folketingsmænd, der brød med deres gamle parti og dannede Det frie Folkeparti, som i dag er bedre kendt som Bondepartiet, et navn, der først senere blev lanceret. Jens Thomsen var da ejer af en stor gård i Hjarup sydvest for Kolding. Han var valgt i Ringkøbing amt. Valdemar Thomsen ejede gården Rosenlund ved Lunderskov. Altså begge hjemmehørende på Koldingegnen. Valdemar var valgt i alle kredse i Vejle amt. De to kæmpede bravt for landbrugets sag i de år, da tvangsauktionerne som en stormvind gik over de danske bondeagre. De blev efter krigen lagt for had som samarbejdsfolk. Det var ganske uretfærdigt. De har desværre ikke fået oprejsning. Og det er ligeså slemt. De hviler nu på kirkegårdene ikke så langt fra deres smukke hjem. Redaktør Laust Jensen, Jyllands-Posten, der som nævnt i trediverne virkede ved LS-aviserne, beklager i sine erindringer dybt, at han ikke nåede at rejse en kampagne for de to brøders rehabilitering. Det er synd, for Laust Jensen var virkelig manden, der kunne have ordnet dette. Selv fik jeg som journalist i Kolding lejlighed til at komme på Th.Thomsens gård i Hjarup. Han var søn af Valdemar Thomsen, og gården lå nær Jens Thomsens hjem i Hjarup. En aften, jeg sad til natmad i hans køkken, sendte jeg tanker tilbage til mor og far, der så højt havde agtet de to brødre, hvis fotografier jeg kunne se gennem den åbentstående køkkendør. De hængte derinde på en hædersplads i dagligstuen. Th. Thomsen var medlem af Fremskridtspartiet. Og han var partiets repræsentant i Vejle amtsråd. Med ham fik jeg en dejlig diskussion. Det er klart, at jeg forsvarede de konservative farver. Men vi var nu ikke specielt uenige. Vi kunne samles om at attackere Socialdemokratiet og andre ude på venstrefløjen i dansk politik. FRP stod da meget stærkt på Koldingegnen.

Tilbage til vort krisepolitisk inficerede hjem i trediverne. Det var ikke kun landspolitik, der optog os. Også til det lokale ydede vi vort bidrag. Under nabobesøg og familiesammenkomster gik diskussionen livligt om bl.a. sognets og kommunens anliggender. I de fleste af gårdejerhjemmene var det Venstre, der var i forgrunden. Også i Stenshede. Men ikke hos Christian Larsen og far. De var ofte meget uenige med de mere satte Venstrefolk. Men radikale eller socialdemokrater var de så absolut heller ikke. Jeg tror, at de gerne på sogneplan ville knæsatte en del af LS-synspunkterne, men samtidig havde de ret sociale følelser at bringe til skue. Social retfærdighed var vel i realiteten også grundlaget for LS. Bønderne skulle behandles bedre, end det hidtil havde været tilfældet. Og Kanslergade-forliget mellem Venstre og regeringen Stauning gav landbruget for lidt og byerne for meget. Far blev midt i trediverne opstillet til sognerådsvalget. Og han blev også valgt. Han var i strid modvind hos de ældre og de formueprægede gårdejere. Dem, der var bedst stillede under landbrugskrisen. Som LS'er blev far betragtet som lidt af en revolutionær. Og derfor fik han mange stemmer fra landarbejdere og husmænd. Samt selvfølgelig fra LS-gårdmændene. Også nogle lavt aflønnede funktionærer og tjenestemænd støttede ham. Bl.a. lærer Møll. Det var de folk, der ikke selv havde styrke til at sikre sig et mandat. Fars modstandere samlede sig om Peter Sørensen i Træholt, en søn af den kendte Søren Sørensen, Houen, bedstefars gode ven. Der var forrygende snestorm på valgdagen i marts, og far kørte på slæden mange af sine støtter til valgurnen i Mygdal Forsamlingshus. Der var en hel slæde-kampagne i gang, for også modstanderne rykkede deres indesneede vælgere til undsætning. En meget dramatisk og hård valgkamp sluttede altså med, at naturen også viste sig fra den barske side. Far vandt stort over Træholt-gårdejereren. Jeg kan huske, at der ved en af fars stemmesedler var vedlagt en sang om sogne-striden i Mygdal. Den var sjov og blev offentliggjort i Vendsyssel Tidende. Mor, lærer Møll eller moster Olga stod nok bag den.

Sognerådsarbejdet betød, at far var endnu mere væk fra ejendommen end tidligere. Og det kan vel ikke benægtes, at det gav mor mere at bestille "derude" end tidligere, selv om der altid var daglejere til rådighed, og mor faktisk ikke deltog i det egentlige markarbejde, når man da så bort fra høsttiden og kartoffeloptagningen. Nej, det var arbejdet med at fodre og malke kreaturer, der først og fremmest faldt i mors lod, når far var ude til møder. Og det kunne også være strengt nok. Vi hjalp hende til tider med at fodre. Det var dog ikke nogen pligt, og var vi optaget af noget spændende, så kom denne hjælp ikke på tale. Anderledes med vore fætre på Degnbølgård. De havde mange landbrugs-opgaver at udrette, når de kom fra skole. De havde dog som regel fritimer at afsætte, når vi kom på besøg. Og der var ikke kedeligt på den gård, hvor også fætter Henning færdedes meget. Ikke mindst mine fætre Poul og Knud var morsomme, når de tog fat på at berette om egnens foreteelser og om egnens mest morsomme typer. Det var ofte et helt skuespil, som de kunne opføre. Poul var nok den bedste fortæller, men fætter Knud så afgjort den største dramatiker, når hans "egnsspil" gik over scenen i køkkenet på Degnbølgård, hvor vi samledes omkring det lange spisebord med bænken langs indervæggen. Der var ikke den person i regionen, som fætter Knud ikke kunne gengive på livagtigste måde. I dag hviler han på en midtjysk kirkegård. Han blev syg og gik alt for tidligt bort. Han boede jo på Herningegnen, og under mine mange besøg hos min broder i nævnte by hilste jeg på og besøgte ham mange gange. Så han var vel den af mine fætre, jeg så mest til i de voksne år, da der ikke var så megen tid til besøg i Vendsyssel eller hos fætter Henning i København og Alssønderup. Poul er en gudbenådet fortæller, og det oplevede jeg sidst, da jeg havde fornøjelsen at læse afsnit af disse erindringer op for ham. Han kom med den ene skønne oplysning efter den anden. Og han kunne huske en række udtalelser fra fortiden så nøjagtigt, at det forbausede mig. Det var som om, at replikkerne var faldet i går eller i forgårs. Han talte bl., a. om min far, der ikke altid havde nogen stor høst. Det er da kedeligt, sagde de kære venner til ham. Svaret lød: - Det er nemt at have lidt. Far havde jo ingen gødningsspreder eller såmaskine. Han gik som sædemanden på det kendte folkloristiske billede med sækken på maven og spredte gødning og korn ud over agrene. Hvor giver det dog fred i sindet, når jeg tænker tilbage på dette og samtidig hører det moderne samfunds larm, en støj, der næsten ikke er til at undgå. Og en anden historie fra fætter Poul. Han havde hjulpet min far. Og så skulle han nævne sin lømsum. Den var højere, end far havde ventet. Poul fik dog sine penge. Forinden havde far affyret denne bemærkning: -Du er vel ikke blevet socialist, dreng. Det er Poul dog langt fra blevet. Han står ligesom jeg selv et pænt stykke til højre i tilværelsen. Hans kone, Gerda, morede sig også over disse erindringer. Og hun hjalp mig "på plads" med Thomsen-slægten fra Hjarup. Hendes moster har været frue på Vejstrupgård derude i De otte Sogne, et område, hvor jeg i mine skønne Kolding-år færdedes så meget. Bla. på vej til KU.s borg ved Binderup Strand, hvor vi havde egnens højeste flagstang. Og videre under besøg hos egnens konservative koryfæer, som alle besad pragtgårde i de historiske sogne, som Danmark fik lov at beholde ved 1864-freden - mod at vi afstod enklaver ved Ribe. Hvis vi ikke havde beholdt disse sogne, så var den dansk-tyske grænse kommet til at gå ved Sønderbro midt i Kolding i stedet for ved Taps. For hertugdømmet Slesvigs grænse gik ved Sønderbro. Det betød bl.a., at vi beholdt Skamlingsbanken i Danmark. Da jeg kom til Kolding i 1949 var alt dette endnu lyslevende historie. Og jeg har mange gange stået ved Frederikshøj syd for Taps og tænkt på, at her gik den dansk-tyske grænse indtil 1920.

Nogle betragtninger fra mit barndoms land førte mig her vidt og bredt til min manddoms egne. Men gør det i grunden noget? Næppe. Mindet om de store og dejlige gårde ved Kolding vil stedse høre med til mit bedste erindrings-sæt. Iøvrigt passerede vi Vejstrupgård hver gang, vi tog til Hejlsminde for at bade. Den ligger i Vejstruprød ved Hejls.

Det var et par minder fra Kolding i tilslutning til mine barndomsbetragtninger. Navnet Kolding var levende i mit hjem. Det var ikke kun margarinen fra Koldinghus-fabrikken, som vi fik leveret hver uge. Der var også frøleverancen om foråret, fremsendt i mange små og nydelige sække. De kom også fra Kolding. Memlig fra Frøcompagniet på Kolding havn, fra den store, røde bygning, der i alle mine 20-25 Kolding-år stod og mindede mig om fars forårs-frøblanding, idet en gammel skrift på bygningens facade stadig bar det navn, jeg i sin tid kunne læse på de mange frøsække. -Det var dér fra, jeg modtog mit frø, sagde far engang til mig under et Kolding-besøg. Vi stod på banegården. Han skulle hjem efter nogle dejlige Kolding-dage. Fra stationen var der den herligste udsigt til frøelskabets statelige bygning. Og herfra var der næsten kun et stenkast til Kolding Å. Den så jeg jo også hver dag i min barndoms tid, idet der på væggen i en af vore stuer hængte et billede med et parti fra denne å. Og så var der den karakteristiske slotsruin, som vi ikke alene så på margarinepakningerne, men også på et billede, mor havde. Så der var en del Kolding-stemning forbundet med min barndom. Den by glemmer jeg aldrig. Her blev jeg gift, her blev Henriette født, og i Sct. Nicolai Kirke blev hun døbt, båret til dåben af sin gudfar, Leo Moth Iversen fra Fredericia. Han og hans hustru, Helga, var i Kolding-årene vore nærmeste venner. Henriette græd den dag i juli 1969, da vi i vor Record 1900 Coupe kørte fra Kolding til København.

Mit hjem i Skovsmose var et lystigt sted, men meget ædrueligt. Når man intetanende rundede et hushjørne, så kunne man godt blive udsat for at få en spand kold vand i hovedet og blive mere eller mindre gennemblødt. Far var her foregangsmanden. Til tider ærgrede det mor så meget, at hun stillede sig på lur med en vand-øverraskelse. Når far blev udsat for dette, så kunne det knibe med at holde vand-humøret oprejst. Det ædruelige bestod bl.a. i, at vi aldrig havde pilsner-øl i huset, kun jule- og påskehvidtøllet fra Vendia-ankeret. Og snaps ? Kun en enkelt gang i hele min barndom oplevede jeg at se en flaske snaps i Skovsmose. Og det var endda kun en halvflaske. Den blev sendt rundt ved den frokost, der markerede rejsegildet på laden. Det var i sommeren 1933, da landbrugskrisen hærgede. Murere og tømrersvenden insisterede på, at ved en sådan lejlighed hørte der snaps til. Tømreren var Ernst Sørensen fra Store Skovsmose. Han var da arbejdsløs - som så mange andre. Og han gik den ganske vinter 1932-33 og arbejdede med konstruktionen af ladens mange træarbejder, så de på rekordtid kunne rejses, da foråret kom. Jeg husker bedst, at han røg damecigaretten Adamas med pyramidemotiv og ægyptisk meget sødligt lugtende tobak. Cigaretten havde guldmundstykke, var oval, noget af en dekadent og avanceret sag. Jeg husker også de fattige murere, der selv om vinteren sad ude i ladens fundamentgrøft og spiste deres mad, nogle rugbrøds-klemmer med æg eller spegepølse. Dertil drak de kaffe fra en primitiv termokande. Sneen kunne drysse ned over dem, mens dette måltid blev nydt. Murerne havde længe været arbejdsløse, så de var lykkelige for fars ladebyggeri. Tømrer Ernst var familiens yndling, og han var mors faste pensionær i hele byggetiden. Han kom jo fra Skovsmose, som vi havde så nære forbindelser til. Hans bedstefar, Jesper, savede og kløvede brænde for os, helt op i en meget høj alder. Ernst søstre var mors kaffekammerater. Og Søren Sørensen him self kom næsten daglig på besøg. Mor skrev da også en festlig sølvbryllupssang til Karolie og ham. Og far var toastmaster ved bryllupper i Skovsmose. Det var han også til tider på Elgård hos Møller Madsens vest for Skovsmose. Familien Madsen var den mest hjælpsomme af dem alle. De var altid på pletten, når mor var syg, eller noget andet overgik os. Dem holdt jeg meget af, også fordi Mines bror fra København var så sød at sende dejlige Ebba, hans datter, på sommerferie i Elgård år efter år. Hun blev min første virkelige kæreste. Hun lignede en ung Sigrid Horne Rasmussen. Hun boede på Englandsvej på Amager. Vi korresponderede sammen i flere år. Og hun var den første pige, jeg fik lov til at kysse.

Med Ebba er jeg nået frem til besættelsestidens første år, altså også til den dag, da jeg efter min konfirmation var sendt ud for at slette den infame og forfrosne roekule, som jeg omtalte indledningsvis i disse beretninger. Den nævnte depression varede altså ikke længe, helt tromlet ned af alt det, der kom til at optage mig i kølvandet på besættelse og krig. Åndeligt var det en rig tid, når man var nysgerrig og besat af krigens hændelser ude og hjemme. De mange sølvskinnende eller sorte fly, der passerede vort luftrum, holdt hele tiden gejsten ved lige. Og den suppleredes med avisens mange frontberetninger - i 1940 først og fremmest Frankrigs sammenbrud og luftslaget om England. Synpatier og antipatier blev da sat på plads, og de forstærkedes besættelsestiden igennem for at kulminere i befrielsens rus under de nyudsprungne, lysegrønne bøgekroner i 1945. Det var tider. Som jeg mange år senere sagde i et indlæg på et journalist-møde på en ø i Horsens Fjord, da vi skulle lære "at komme hinanden ved": - Siden 1945 har det hele været ret kedeligt. De unge akademisk uddannede pressemand var ved at dåne. Det var da også noget af en bevidst provokation fra min side. Jeg, der slet ikke kunne fordrage 68-revolten med alt det, den indebar. Alle de tåbelige møder, man holdt. I stedet for at bestille noget på bladene. I min ungdom og manddom lavede vi aviser. I 70'erne og 80'erne talte man om at lave aviser. De nåede faktisk ikke videre. Nu er mere fornuftige strømninger igen rullet ind over bladverdenen.

Men i 1940 var der absolut ikke kedeligt. Og mere og mere spændende blev det i de efterfølgende krigsår. Hvad hændte der fra 1940 til april 1943, da jeg tiltrådte som journalist-elev? Årene efter april dagene i 43 har jeg behandlet andet sted. Nyhedshungeren var enorm i disse år. Jeg kan huske, at jeg ikke kunne vente med at læse Vendsyssel Tidende til næste dag, når den normalt kom med posten. Hver aften kørte jeg den lange vej til Bjergby postkontor for at sikre dagens avis, mens den endnu var frisk. Allerede da var jeg på nyhedsjagt. Jeg har fortsat denne aktivitet lige siden. Jeg kørte også hver tirsdag aften til Bindslev - for at gå bagind hos en kioskejer og købe Billed-Bladet, der den gang var fyldt med interessante reportager og ikke kun var helliget champagneglas-svingende notabiliteter. Det med champagnen var også sin sag den gang. Selv the upper-ten havde besvær med forsyningerne. Det pjat kendte vi slet ikke til i Skovsmose. Vi havde hverken smagt champagne, rødvin eller hvidvin, og ikke engang en simpel Hof havde vovet sig ind over vor dørtærskel. Vi kendte kun den danske frugtvin, der ved festlige lejligheder blev serveret af flasker, der bar farverige etiketter med eksotiske navne. Der var i denne vin indbygget noget af et psykologisk virkende tryllemiddel. Et glas eller to, så blev de så lystige - uden overhovedet at være berusede i letteste grad. Men havde far været med til dette, så kunne mor godt sige til ham, når det i ponyvognen gik hjemad: -Du var helt rød i hovedet og råbte op. Det var lidt uretfærdigt. For sådan havde de alle, altså mændene, optrådt. Det var straks værre, når farver Ørum holdt frokostgilde i jagthytten på Sviebjerg. Far var nok ikke helt upåvirket, når han gik hjem. For Ørum havde nok af de rigtige varer i tilstrækkelig mængde. Vi beundrede ofte hans fyldte ølkasser i jagthyttens kælder. Vi vidste, hvor nøglerne var gemt. Og så benyttede vi samtidig lejligheden til at låne nogle af hans antikverede rytterkarabiner, der brugtes som dekoration på væggene. Så var der virkelig "krig"bag bakkens lyngtuer. Vi havde dog altid en mand på udkik. Han spejdede ned ad vejen mod "Lille Alfred", hvorfra Ørums bil pludselig kunne dukke op. Den oplevelse blev vi dog forskånet for.

Ørum var ellers en flink fyr. Han gav os af og til "en daler", dvs. et tokroners møntstykke. Ham fik jeg nærmere ind på livet, da jeg blev journalist på Hjørring Amtstidende. Han var en ivrig konservativ. Og da var det mig, der af og til var med til en af hans frokoster. Jeg kan bevidne, at han da stadig kunne nyde en pilsner og en snaps. Eller to-tre, om det så skulle være.

Det med de flydende varer var altså ikke hovedsagen i Skovsmose. Vi holdt os til mælk, kærnemælk og saftevand, det sidste, så længe mors beholdning fra safthøsten sommeren i forvejen slog til. En sodevand fik vi af og til. Og et højdepunkt var, når vi under en Hjørring-tur, bl.a. til dyrskuet, "spændte fra" i Andersens gård og derefter aflagde et besøg hos "Sørensen i Porten". Så fik Herluf og jeg serveret "en Chabeso" i langhalset flaske, en drik, der svarer til vor tids Drueta. Far og mor fik så kaffe. Vi aflagde også besøg hos "Pomona-Hansen" i frugtforretningen på Torvet. Indtil krigens forsyningsstop blev der her købt bananer, vindruer og andet godt fra Syden. Men i 1940, som jeg faktisk nu er kommet til, var det slut med den luksus. Nu var der kun danske æbler at købe. Og chokoladen forsvandt. Det gjorde sidstnævnte nydelse også hjemme. Min sidste rigtige chokolade-fødselsdag var den 16. december 1939. Og den dag sattes der også punktum for skole-fødselsdagene med masser af kammerater på besøg. Næste 16. december, altså i 1940, var en forrygende stormvejsdag, og da fik jeg hverken chokolade eller besøg. Den dag frøs jeg godt, mens jeg hjalp mor med at klippe får nede i stalden. Alvoren var sat ind. Og efterhånden forsvandt alle nydelsesvarerne fra vort køkken. Kakao, te og kaffe sagde farvel i nævnte rækkefølge. Den sidste kaffe fik vi i julen 1941. Men de regulære og nødvendige madvarer som brød, kød og fedtstof var der altid nok af. Selv om "det fine brød" blev til sigtebrød, og det helt hvide brød af ren hvedemel blev noget, vi nød ved specielle lejligheder. Onkel Niels i Møllen var dog sød, og han skaffede os ofte en ekstra portion hvedemel. Margarinen forsvandt helt. Og smørret blev rationeret. Kød skaffede vi nok af ved selv at slagte. Forbundet med en udveksling af svine- og oksekød hos naboer og bekendte, så slagteriet på den måde gik på omgang. Det var en skrækkelig dag, når den store fedegrís ulykkelige skrig forkyndte, at den måtte dø for at vi kunne leve - og leve godt. Og så havde vi i tilgift de mange hanekyllinger. Bær og anden frugt sørgede for syltetøj i den udstrækning, som handelsminister Halfdan Hendriksens sukker-sylte-rationer strakte til. Samme minister var rørende, når han i radioen talte til de danske husmødre. Så var der næsten ikke et øje tørt. Men han var jo også konservativ. Vor gode madstandard varede ved krigen igennem. Det var godt at bo på landet den gang. Ebba Jensen fra Amager led heller ikke nød. Hun og hendes familie fik mad-pakker fra Elgård. Når man kendte nogen på landet, så gik det. Men det var ikke morsomt for dem, der ikke havde forbindelserne i orden. Birthe Wilke har fortalt mig meget om det, hun og hendes familie sammen med tusinder af andre oplevede. De havde få penge, og ofte var der næsten ikke til at opdrive kød og andre fornødenheder. Det til trods for kødkort og andet godt. De måtte leve på de nøgne rationer mht. til kød og brød. Og så var der knaphed at spore. Vor sorg ude på landet var, at vi ikke kunne få "ren kaffe", og at smørret ikke kunne slå til. Det sidste var nu ikke så slemt, for den flinke andelsmejerist sendte ofte mor en smør-gavepakke oven i rationerne. Men det var rigtigt irriterende med den kaffe, vi ikke kunne få. Kaffen blev der ofte talt mere om end om krigens hændelser ved mørklægnings-komsammen på landet i "de fem onde år". Det bliver dejligt, når kaffen kommer tilbage, lød den faste kommentar. Fuglsangs Malt Helt eller Halvt var slet ikke sagen. Og så var der det med tobakken, som man selv måtte avle, eller man måtte nøjes med krigens frygtelige cigaretter og ditto cigarer og tobak. Men folk købte alt det, de kunne få fat i. Det interesserede slet ikke mig. Rygning stod mig fjernt. Mine kære broder havde en givtig handel med cigaretter. De hungrende tobakssjæle købte dem hos ham til en pris af to kroner pr. styk. Herluf havde altid penge på lommen i de år. Jeg kunne altid låne hos ham til en biografbillet, når turen på cykel i vinteraftenen gik til Sindal Bio, hvor Margueritte i "Komtessen på Stensholt" gjorde et udsletteligt indtryk på mig. Den gæve pige med de skønne sange. Og så var der jo også vidunderlige Boldil Kjer. Hun var i sandhed en lang cykeltur i regn, storm og mørke værd.

Vi cyklede meget i disse krigsår. Bilen var jo en saga blott. Første gang, jeg konstaterede bil-savnet, var den 14. april 1940, nemlig på min konfirmationsdag. Min onkel, Chr. Larsen, der havde bil, skulle køre med mig på denne højtidsdag. Det blev der ikke noget af. Dagen efter den 9. april blev personbiltrafik i Danmark stoppet. Så far måtte "sadle" ponyvognen og køre med mig til Mygdal Kirke. Det var en grå og kold aprildag, og vort konfirmationsgilde sluttede ved 20-21-tiden, fordi vi på grund af manglende mørklægning ikke turde tænde vore petroleumslamper. Der var en vis symbolik i denne mørklægning, når jeg herfra fører tanken hen på min depression ved roekulen få dage senere. Men snart flammede håbet op og lyste ligeså klart som de bål, vi i strid med mørklægningsbestemmelserne i mørke aftenstunder antændte på vore marker - på samme måde, som det havde været tilfældet i tredivernes fredstid. Men bilerne forsvandt altså helt ud af billedet. Jeg glemte, hvorledes "rigtig benzin" lugtede. Det gik pludselig op for mig, da jeg om aftenen den 4. maj 1945 igen fik farten af dette brændstof. Det skete, da frihedskæmperne susede gennem Østergade i Hjørring på vej ud for at arrestere tysker-venner. Da var personbilerne igen taget frem, og da blev sidste førkrigs-benzinbeholdning fyret af sammen med maskinpistolerne og maskingeværerne, som bragede i sidegaderne under afprøvningen af skydesikkerheden.

Vi cyklede som nævnt meget. Jeg erindrer mange ture i de to første krigsår til kystbyerne Hirtshals, Frederikshavn og Skagen, hvor vi studerede de tyske anlæg og så på de mange krigsskibe i havnene. Der foregik specielt meget på Pikkerbakken ved Frederikshavn. Og ved Skagen voksede der efterhånden et vældigt radaranlæg op. Det var ude på Grenen. Jeg husker bl.a. også den 22. juni 1941, den dag, tyskerne angreb Sovjet. Den søndag var jeg sammen med Henning, Olga, Niels og min bror på cykeltur til Hirtshals. Det var en varm solskinsdag. Det med krigen mod Sovjet var en lidt kompliceret sag. Vi hadede jo kommunisterne. Til sidst fandt vi ud af, at selv djævelen var en god allieret, hvis Danmark blot kunne blive befriet. Finnerne kom med i felttoget på østfronten. Og det lykkedes dem at generobre de landsdele, som russerne havde taget fra dem året i forvejen. Det var absolut retfærdigt. Det var dog lidt vanskeligt at holde med finnerne på østfrontens nordafsnit og så ønske tysk modgang mod syd. Vi fik aldrig helt afklaret denne følelsesmæssige forvirring. Helst havde vi vel set, at nazister og røde ødelagde hinanden, hvorefter vore venner i vest ville klare Europas befrielse fra Rhinen til Ural. God ide. Så kunne vi have undgået rødt diktatur i øst i 44 skrækkelige år.

I krigens tid var cyklen vort hoved-transportmiddel. Hestevognene kom dog også frem. Jeg husker Søndre Skoles udflugt til Tversted i juni 1942. Den foregik i hestevogn, og den lange kortege af køretøjer, der rullede mod badebyen, kan jeg se for mig endnu. Da vi om aftenen kom tilbage til skolen lå der en sørgelig meddelelse. Vor nabo, Møller Madsen, var netop faldet om ramt af en hjerteslammelse. Hans død gjorde et stærkt indtryk på os alle, alle vi, der lige kom fra en glad udflugt. Jeg måtte straks samme aften begive mig til Møller Madsens hjem, og jeg mødte her en grædende Gerhardt. Jeg skulle hente et billede af afdøde. Det skulle jeg benytte til min nekrolog i Vendsyssel Tidende. Mor og jeg skrev den samme aften, og kl. 6 om morgenen sadlede jeg min cykel for at køre til bladet i Hjørring med min artikel. Jeg blev modtaget af redaktionssekretær Ejnar Glerup, der var ret imponeret af min hurtige reportage-virksomhed. Han hjalp mig med råd og dåd og inspiration på min vej mod bladverdenen. Han blev senere en imponerende dygtig redaktør på bladet. Han var den gang en af Danmarks mest ansete pressemand.

I 1942 var jeg med på udflugten, skønt jeg for længst havde forladt folkeskolen, vel bl.a. på grund af, at far var blandt kuskene. Vi fik altså et dødsbudskab ved hjemkomsten. Det fik vi også, da vi i 1934 var på vej hjem fra skolens Skagen-tur. I Mygdal mejeriby erfarede vi, at tante Evas bror, Poul, den aften var druknet ved Uggerby strand. Vi så, de trak af med hans cykel.

I fyrrernes begyndelse, som vi nu er nået til, var der mange diskussioner i mit hjem om, hvad jeg i grunden skulle beskæftige mig med, når jeg, som de sagde, "blev stor". Min forestilling herom var uklar, når jeg nu ikke havde den eksamen, som kunne give adgang til Forsvaret. Det med journalismen voksede jo som nævnt op lidt efter lidt, vel i høj grad fremmet af min lokal-korrespondance til Vendsyssel Tidende. Jeg skrev oven i købet også et læserbrev til Billed-Bladet. Og det fik jeg optaget. Mange år senere fik jeg mulighed for at blive ansat ved nævnte blad. Jeg veg dog tilbage, idet jeg følte, at jeg på dette sted ikke i tilstrækkelig grad kunne dyrke de politiske og militære emner, der stod min skribent-virksomhed nærmest. Inden, jeg fandt min placering, røg mange fremtidstanker hen over det gamle spisebord, når vi under middagen kom ind på emnet. Far kunne skaffe mig en stilling som lærling hos en købmand i Sindal. Det var dog ikke noget, der svarede til min kemi. Så blev vi enige om, at trække tiden lidt ud. Jeg skulle så på Halvorsminde Ungdomsskole i vinteren 1940-41. Vi kom dog for sent med tilmeldelsen. Der var fyldt op. Så jeg måtte gå hjemme et år, inden jeg i efteråret 1941 kunne komme ind på ungdomskolen. Jeg kan huske, at far kørte mig den 14 km lange vej derop i ponyvognen. Mor var også med på turen. Og sikkert også Solvejg. Vi fik en hjertelig velkomst af forstander Frode Nielsen. Jeg blev tilfreds med opholdet, skønt vi sov på uopvarmede værelser og vaskede os i koldt vand den strenge vinter igennem. Jeg hadede dog sløjdtimerne, men var dog glad for, at jeg her fik fremstillet mig et par nye ski, som svarede til "de internationale mål" - og ikke som Gram-skiene, jeg hidtil havde anvendt, var i "baby-format". Jeg blev en meget habil skiløber, og fra Skovsmose tog jeg vejen til Halvorsminde på ski, gennem Hjørring og Sct. Knudsby. Vi havde flere langrends-konkurrencer på skolen, som jeg placerede mig smukt i. Senere udviklede mine skisportsevner sig yderligere, og jeg lærte at klare store bakker i Hjørring Bjerge og ved Kolding. Mine norske venner priste mig som en god skiløber. Og den sport er vel også den eneste, jeg seriøst har dyrket.

Da, jeg kom hjem fra Halvorsminde, begyndte for alvor spekulationerne om min fremtid, og det endte med, at vi blev enige om at sende mig til Den private Realskole i Hjørring til et præparandkursus med henblik på en lærer-virksomhed. I desperation valgte jeg dette. For blot at slippe væk fra landbruget. Sandheden var jo, at en pædagogvirksomhed slet ikke huede mig. Jeg fik dog læst ikke så lidt historie i min tid på realskolen. Alt det med musik, sang og pædagogik ragede mig en fjer. Heldigvis kom så i april 1943 annoncen fra Vendsyssel Venstreblad om en kontormand. Og i ekspresfart blev jeg så ført ind i journalistikken. Gud ske tak og lov. Fra september 1942 til min udtræden af skolen i april 1943 kørte jeg på cykel til undervisningen i Hjørring. En 22 km lang vej frem og tilbage. Jeg fulgtes med Kirstine Møll, og ved købmanden i Bjergby mødte vi bl.a. fætter Hennings kusine, Irene, der også frekventerede realskolen. Og i vinterens løb sluttede fætter Henning sig til os. Lidt efter skoleårets start tog han fat på realskolen, som han klarede med glans. Jeg sov i møllen den nat, han skulle af sted næste morgen til Hjørring-skolen for første gang. Han følte sig faktisk helt tryk ved min tilstedeværelse. Og kort efter stødte kusine Irene til. Den vinter havde vi faktisk mange skønne skoleture frem og tilbage, og vi var kun spændte på, om vore lappede krigsdæk på cyklerne kunne holde tæt, indtil vi nåede frem. Nogle smukke damer mødte vi hver dag, når de var på vej til arbejde hos tyskerne på Ulvkjærgård. Dem drillede vi. Resultatet blev, at vi alle måtte ind og stå ret for skoleleder Stig B. Skole, som formanede os til ikke at genere disse "tysker-piger", som vi kaldte dem. Tyskerne havde klaget på skolen over vor opførsel. Det rettede vi os efter, så den anden vej, når de i realiteten meget yndige skabninger viste sig. Til pigernes forsvar skal nævnes, at det den gang var meget svært at få en kontorstilling til en løn, man kunne leve af. Og alle unge var ikke som vi opdraget til at se tysker-sagen i det rette perspektiv.

Der er måske grund til at dvæle lidt længere ved det med danske, der samarbejdede mere eller mindre med tyskerne. En lang række af vore arbejdere fik således valget mellem at sige farvel til deres understøttelse eller tage job hos tyskerne. Mange kom på denne tvangs-basis til Tyskland som arbejdere. Jeg husker nogle fra bl.a. Astrup, der virkede i Hamburg. Og tusinder havde godt betalte job hos danske entreprenører med tyske kontrakter. Trods toplønnen var det dog ikke frivilligt. Deres arbejds-løsheds-understøttelse var blevet slettet, hvis de ikke mødte op. Måske var damerne, vi mødte, medlem af en fagforening og var blevet sendt til Ulvkjærgård? Det spørgsmål kan aldrig blive besvaret. Det var i hvert fald nydelige, unge damer, der ikke kunne sammenlignes med "Feltmadrasserne" fra Christiansgave, de piger, der senere blev lavet en film om, hvori Ghita Nørby havde en hovedrolle som en af dem, der kom fast hos tyskerne på Østre Skole i Hjørring. Christiansgave-pigerne har jeg selv været med til at jage. Jeg var nær blevet anholdt af en dansk betjent i den forbindelse. Jeg er slet ikke stolt af det i dag. De pågældende tysker-luddere var småtbegavede tøser fra dårlige hjem. Det var lidt synd, når de blev afklædt, overmalet med hagekors og klippet mere eller mindre skallede. Og så var der en del piger, der var blevet forelsket i en bestemt tysker og holdt fast ved ham til det sidste. Det har Lotte Tarp skildret fortræffeligt. Mange af de mere letlevende damer avancerede i 1945 fra "Feltmadrasser" til "Kanaldyner", da de blev englænder-veninder. Men da var konkurrencen blevet meget hårdere. Borgerskabets døtre havde kastet sig ind på markedet i den allierede sags tjeneste, og dem kunne det lette kavalleri slet ikke mestre. Jeg må lige her nævne de danske mænd, der faldt for tyske damer. Luftwaffe havde nogle bedårende lotter, mange af dem officersdøtre af adelig afstamning. Og de var svære at hamle op med. En af mine gode venner i Kolding, en kendt direktør, var stadig, da jeg kom til byen i 1949, gift med en sådan Luftwaffe-åbenbaring. Hun var helt åbenlyst en dame af fin herkomst og med en fremragende opdragelse og uddannelse. Mange af disse tyske damer, ikke mindst de adelige, hadede Hitler og hans brune banditter af et godt hjerte. Ikke så få blev fængslet efter Stauffenbergs 20. juli-attentat, nogle endda henrettet.

Hvor er der dog mange minder fra besættelsestiden, minder, der fører ens tanker på himmelflugt. Det er nok svært for dem, der ikke har oplevet alt dette, at fatte dybden i de følelser og refleksioner, der her kommer op til overfladen. For mig er det en ren nydelse at gå på opdagelse i mine erindrings sprudlende arkiver. Far, jeg synes, at du har oplevet noget, som min generation næsten ikke fatter, sagde min datter en gang til mig. Det er nok sandt.

Men sandt var det også, at jeg, da jeg begyndte på skolen i Hjørring og lidt senere på bladet, først skulle lære dansk, inden jeg begyndte at tillære mig udenlandske sprog. Jeg var en bondedreng, der talte dialekt med "a" indtil efteråret 1942. Da var jeg omkring 17 år gammel. Mange af dem, jeg mødte i det ny liv, havde talt perfekt dansk fra starten, og de kunne i den alder, jeg da havde, mestre i hvert fald to-tre fremmede sprog. Så jeg startede med et betydeligt handicap. Jeg syntes og synes, at det er gået helt godt. Dog savner jeg, at jeg aldrig har fået lært fransk perfekt, skønt jeg ved flere kurser har forsøgt. Med beklagelse må jeg konstatere, at jeg ikke kan føre ordentlig konversation på fransk og italiensk, en dybt alvorlig sag for mig i de tilfælde, hvor jeg har haft lejlighed til at møde en gnistrende latinsk skønhed med hjemsted i Paris, Lyon, Milano eller Rom. Eller hvad med en spansk senoritta, der i begejstring over et eller andet snurrer tre gange rundt på sin høje stillethæl? Nå, jeg var godt træt, da jeg på de fleste fronter havde indhentet det forsømte og begyndte at tjene pænt med penge. Da gav jeg mig så til at drikke rødvin og spise rødt oksekød eller nyde en kold Chablis til skønne skaldyr. Og det har jeg mere eller mindre fortsat med siden. Samtidig har jeg haft den tilfredsstillende at leve i et frit samfund, hvor jeg hver gang, der blev kaldt, kunne sætte kryds ved Liste C.

De betragtninger, som jeg her har gjort, bærer præg af noget af det, der har optaget mig, enten i realiteten, eller i fantasien. Oplevelserne fra besættelsestiden og refleksioner i denne forbindelse vil stedse præge mit sind. Jeg nåede en del, men langt fra alt. Jeg har været god til at tage en pæn månedsgage hjem, men aldrig haft talent for at oparbejde mig en stor formue. Og jeg har været fortrinlig til at bruge det, som jeg tjente. Min kære broder, fætter Poul og fætter Henning havde anderledes greb på at bygge noget jordisk gods op. Det har de gjort på dygtigste og hæderligste måde. Det beundrer jeg dem for. Min "stræben" i livet gik nok i en lidt anden retning. Hvorfor ved jeg faktisk ikke? Realiteten, jeg før talte om, gav mig en livsbane, hvorom jeg kan sige, at jeg ikke har kedet mig en eneste dag. Og det, som andre måske vil karakterisere som noget, der hører hobbyen til, er for mig blevet det daglige liv. I alle mine år er arbejde og hobby smeltet sammen til en enhed. Det førte måske ikke altid til så megen jordisk mammon. Dog uden at mangle penge har jeg hele tiden kunnet more mig gevaldigt. Den leg, jeg startede i Skovsmoses bakker, har jeg faktisk kunnet fortsætte med at udfolde. Der var jo kun små skridt fra tredivernes fortættede, politiske atmosfære til det, som jeg kom til at skrive om, når jeg havde den politiske fyldepen fremme. Og så var jeg militærmedarbejder, og jeg kunne tage ud til manøvrer m.v. og fortsætte legen fra Maginotlinjen. Og som motormedarbejder med tumleplads i det ganske Europa fik jeg lejlighed til at udfolde de temperementer, der altid har luret i mit indre. Sådan kunne jeg blive ved. Lad mig blot her fastslå: - Jeg har moret mig gevaldigt. Men arven til søde Henriette bliver ikke stor. En formue har jeg aldrig haft basis for at skabe.

Men jeg har også haft drømme, der ikke er blevet til virkelighed. Derfor talen om fantasien, det andet nøgleord i disse betragtninger. Det er helt klart, at jeg ville have slået mig ned i et latinsk landområde, formentlig omkring Rom, hvis sproguddannelse m.v. havde givet mig mulighed derfor. Men efter i en ret høj alder at være nået frem til de grundlæggende nødvendigheder - ja, så var der som nævnt ikke energi til mere. Dog den latinske drøm lever i mig. Det kan også ses af de lovprisninger, jeg tidligere har ytret over for den feminine side af latiner-sagen. De mange herlige Lolloer, Brigit.er, Concitaer og Deneuve.er bringer mig stedse i ubalance. Og så var der jo også de latinske helte. Fra min barndoms dage har jeg dyrket Napoleon. Det var en stor dag, da jeg for første gang stod ved hans grav i Invalidedomen i Paris. Det var i 49, da jeg gennem ruinernes Tyskland havde "banet" mig frem til gallerne metropol. På den tur lærte jeg også at drikke rødvin og spise flutes, varer, som den jævne bonde i Vendsyssel ikke havde set så meget til. I hvert tilfælde ikke i krigsårene. Nu flyder rødvinen heldigvis i en pæn strøm over det ganske Danmark.

En gang før eller senere skal det være slut med disse erindringer. Lad det blive her og nu. Lad mig til sidst endnu en gang fastslå: -Mit liv har slet ikke været kedeligt, men det er nok rigtigt, at de dramatiske højdepunkter i min tilværelse blev nået i besættelsestidens mørklagte Danmark. Altså på et tidligt tidspunkt i min tilværelse. Jeg blev 20 år i 1945. Så der var en gran af sandhed i det, jeg sagde til de unge journalister under vor ø-tur i 70'erne. Det om, at det har været lidt kedeligt i årene efter 45. Og det havde været vidunderligt, hvis Østeuropa var blevet befriet noget før. I disse efterårsdage i 1999 er det netop ti år siden, at frihedsfanen gik op over Brandenburger Thor. Jøla.